

**Ризики приватної вищої освіти
в контексті прийняття нового ЗУ «Про вищу освіту»**

Разом із трансформацією національної держави під впливом глобалізації і потужних освітніх міграційних процесів, разом із занепадом держави тотального колективного контролю й зростанням видатків на соціоосвітні послуги в Україні з'являється недержавний – приватний університет. В 90-х рр. були об'єктивні причини, які зумовили легалізацію платної вищої освіти, а також появу і різке збільшення кількості приватних вишів. І таким чином, громадськість розпочинає дискусію про вищу освіту як приватне й індивідуальне благо, товар, виробництво, яке може цілком підлягати загальним законам ринкової конкуренції.

Коли ухвалювали закон «Про вищу освіту» у 2002 р., важко було переконати всіх, крім відданих прихильників недержавних вищих навчальних закладів, в тому, що останні не перетворили освіту на бізнес, а працювали у форматі соціального підприємництва. Приватні навчальні заклади в українській освітній системі працюють у значно жорсткіших конкурентних умовах, аніж вищі навчальні заклади державної форми власності, оскільки не мають гарантованої державної підтримки. Державні університети, інститути, академії мають статус неприбуткових організацій, їм надано пільги при оплаті комунальних послуг, інші додаткові соціальні бонуси. А приватні університети підпадають під дію закону про підприємництво і відповідне оподаткування. Для чинного законодавства приватний ВНЗ не відрізняється від будь-якого іншого бізнесу і має жити за законами комерційної діяльності. Більшість приватних ВНЗ зовсім не займаються наукою, лише надають освітні послуги, набирають студентів на популярні програми: менеджмент, а не генетику; юриспруденцію, а не хімію; туризм, а не геодезію. Тобто на ті програми, які порівняно дешеві «у виробництві», але швидко дають фінансовий результат. Протягом існування ПВНЗ незалежної

України ні суспільство, ні держава так і не виробили цілісного бачення, що таке недержавна освіта, навіщо вона потрібна і яке місце повинна займати.

Нові демократичні віяння в освіті, зокрема ухвала нової редакції ЗУ «Про вищу освіту» № 1556-VII від 01.07.2014 р., змусили змінити правила гри і закласти більш послідовну філософію вищої освіти як суспільного блага. Вперше в історії незалежної України закон надає рівні права державним і приватним ВНЗ. Зокрема, він впроваджує здорову конкуренцію між ними і визначає якість як головний критерій отримання освітніх послуг, підвищує градус конкурентності із загальним падінням якості освітніх послуг й заохочує державні університети ставати більш мобільними та підприємливими і менш залежними від державних субсидій, як зазначає голова Комітету з питань науки і освіти ВРУ Лілія Гриневич.

Проте, разом з можливостями проголошеного конституційного принципу рівності форм власності наразі виникають і ризики імплементації основ освітнього законодавства. В першу чергу, варто зазначити подвійні стандарти у висвітленні розширення автономії. У законі прописано розширення автономії вищого навчального закладу (незалежно від форми власності), але, зазначаючи це «на умовах навчання і наукової роботи». Таким чином, держава обмежує конкурентоздатність приватних ВНЗ на ринку освітніх послуг і порушує право громадян, які є частиною академічної спільноти. Тут потрібно й згадати про можливість введення експериментальних програм чи можливість прийняття остаточних рішень вченими радами навчальних закладів щодо визнання кваліфікацій і наукових ступенів, здобутих за кордоном.

Наступним викликом для приватної освіти є те, що передбачено запровадження нової класифікації вищих навчальних закладів: університети (мінімум 6 тис. студентів денної форми навчання, 8 галузей освіти - 8 наукових спеціальностей); інститути (4 тис. студентів, 4 галузі освіти, 3 наукові спеціальності); академії (2 тис. студентів, 1-2 галузі освіти, 2 наукові спеціальності), коледжі (не менше тисячі студентів, підготовка бакалаврів). Виконання наступних вимог може призвести до масового скорочення ПВНЗ і

викладання в них здебільшого бакалаврських програм, тому що у переважній більшості приватних університетів навчаються від 1 до 2 тис. студентів.

Незважаючи на те, що за результатами зовнішнього незалежного тестування абітурієнти вступають вже більше п'яти років, у законі 2002 р. про дану процедуру не згадано жодного слова: сказано лише, що випускники вступають на конкурсній основі. То у новому законі чітко закріплюється, що до вузу можна вступити тільки за сертифікатами ЗНО і це унеможливило варіації та конфігурації керівництва НЗ для максимального набору абітурієнтів.

Наступним ризиком може бути обов'язкова відкритість і демократичність освітніх послуг. Публічне оприлюднення на власному сайті підсумків щорічного внутрішнього моніторингу якості освіти, правил вступу на наступний рік, наукових робіт та відгуків опонентів перед захистом, документів про свої фінанси, майно, у т.ч. кошториси, звіти про їх виконання, розподіл зарплат тощо, може стати перешкодою для ефективної діяльності багатьох приватних вузів. А вимоги щодо зайняття посад ректорів, деканів, завідувачів кафедр (обрання на 5 років і не більше 2-х каденцій та укладання контрактів з ректорами, які є абсолютними переможцями на виборах) можуть порушити стабільний процес проведення навчально-виховного процесу.

Приватний університет теоретично може стати і національним, і дослідницьким. Ці статуси передбачають і більші права, і більше фінансування з боку держави. Перед будь-яким університетом, незалежно від форми власності, відкриваються двері для розширення його адміністративної, академічної та фінансової діяльності. Критерієм для цього стає якість, ефективність і результативність його праці.

Література:

1. Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 01.07.2014 р – [Електронний ресурс]. Електронні дані. – Дата доступу: 01.07.2014. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/> – Заголовок з екрана.
2. Ефективна імплементація Закону «Про вищу освіту» – [Електронний ресурс]. Електронні дані. – Дата доступу: 19.09.2014. – Режим доступу: http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article;jsessionid=88DC6BDEBF14686F615E97A50394B0FE?art_id=61388&cat_id=44731 – Заголовок з екрана.